

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U001479

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 02-05-2025

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Соколова Дарина Костянтинівна

2. Daryna Sokolova

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 023

Назва наукової спеціальності: Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Галузь / галузі знань: культура і мистецтво

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Дата захисту: 04-07-2025

Спеціальність за освітою: 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 27108

Повне найменування юридичної особи: Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Код за ЄДРПОУ: 02071145

Місцезнаходження: вул. Мистецтв, буд. 8, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Код за ЄДРПОУ: 02071145

Місцезнаходження: вул. Мистецтв, буд. 8, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 18.31.31.13

Тема дисертації:

1. Церковний живопис Полтавщини XVII – початку XX століть: стилістика, іконографічні та техніко-технологічні особливості
2. Church painting of the Poltava region in the 17th - early 20th centuries: stylistics, iconographic and technical and technological features

Реферат:

1. Дисертація присвячена висвітленню результатів дослідження сакрального мистецтва Полтавщини XVII – початку XX ст. Мета роботи полягає у визначенні стилістичних, іконографічних та техніко-технологічних особливостей церковного живопису Полтавщини XVII – початку XX ст., побудові цілісної картини його розвитку в регіоні. Об'єктом дослідження є церковний живопис Полтавщини XVII – початку XX ст. Предмет дослідження: техніко-технологічні, стилістичні та іконографічні особливості церковного живопису Полтавщини. Перший розділ дослідження присвячено аналізу історіографії, джерельній базі та обґрунтуванню методів дослідження. Аналіз історіографії дозволив оцінити ступінь вивчення проблематики та виділити кілька етапів у дослідженні сакрального мистецтва Полтавщини. До першого (донаукового) періоду належать записи та праці мандрівників, які подорожували через територію Полтавщини у XVII ст. Другий етап (від середини XIX – до початку XX ст.) відзначається значним інтересом до культових пам'яток

регіону, ретельним їх документуванням та зусиллями щодо збереження. Період сталінського правління характеризується масовим знищенням церковних пам'яток та припиненням наукових пошуків у сфері церковного живопису. Наступним етапом стали 1960-ті – 1980-ті роки. Дослідники переважно розглядали сакральне мистецтво Полтавщини в контексті всього Лівобережжя або в поєднанні із сусідньою Слобожанщиною, що не давало змоги виділити та охарактеризувати регіональні особливості церковного живопису Полтавщини. Зі здобуттям Україною незалежності розпочався новий етап досліджень, який характеризується переосмисленням національної культурної спадщини. Попри пошкваллення наукової діяльності, дослідження останніх десятиліть не дають змоги побудувати цілісну картину розвитку церковного мистецтва регіону. Джерельну базу поділено на три групи: музейні колекції України; матеріали, зібрані під час дослідницьких поїздок авторки роботи Полтавщиною; архівні фотоматеріали та записи дослідників, що працювали у ХХ ст. У роботі застосовано комплексний підхід до вивчення церковного мистецтва Полтавщини, що охоплює іконографічний, компаративний, архівний, історичний методи, а також метод польових досліджень, метод систематизації та типологізації, художньо-технічний аналіз. Також застосовані спеціальні неінвазійні методи дослідження творів мистецтва зокрема оптичні методи, фотографічні, дослідження в ультрафіолетовому та інфрачервоному ділянках спектру. Другий розділ дослідження присвячено аналізу розвитку іконопису на Полтавщині у XVII – на початку ХХ ст., зокрема виявленню його стилістичних, іконографічних і техніко-технологічних особливостей. Процес розвитку церковного іконопису на території Полтавщини XVII – початку ХХ ст. було умовно розподілено на етапи. Перший етап охоплює період існування держави Військо Запорозьке (Гетьманщина) (1648 – 1764). Здобуття Гетьманщиною незалежності та вплив козацького стану на суспільно-політичні події, включаючи підтримку Православної церкви, сприяли розвитку церковного мистецтва на Лівобережжі, зокрема на Полтавщині. Остання чверть XVII ст. стала ключовим періодом для православної церкви в Україні, коли її перепідпорядкування (1686) московському патріархату призвело до уніфікації церковних структур за московськими стандартами. Незважаючи на формальне підпорядкування Київської митрополії московському патріархату церковна автономія частково зберігалась протягом усього XVIII ст. Другий етап охоплює період XIX – першої чверті ХХ ст. У цей час українське церковне мистецтво зазнало змін під впливом російської традиції. У процесі дослідження виявлено наступні іконописні осередки, що діяли на теренах Полтавської губернії в першій чверті ХХ ст. Це осередок в м. Переяслав, осередок у с. Манжелія, окремі майстри працювали в с. Опішня. Окремі підрозділи дисертації присвячені іконографії Св. Трійці, Ісуса Христа, Божої Матері, св. Миколая тощо. В цих підрозділах продемонстровані значні зміни в іконографії, символіці та стилістиці, що відбулись протягом XVII – ХХ ст. Під час дослідження техніко-технологічних особливостей іконопису Полтавщини типологізовано форми іконних дошок. Виявлено техніко-технологічні особливості живопису ікон Полтавщини. Третій розділ присвячено аналізу розвитку монументального мистецтва Полтавщини в контексті суспільно-релігійних процесів XVII – початку ХХ ст. Особливу увагу присвячено іконографічним програмам монументальних розписів О. Я. Сокола, які збереглися у храмах Харкова та Полтави: церква св. Сампсонія Прочанолубця в Полтаві (1909) та церква Трьох Святителів (Гольдбергівська) у Харкові (1915). У ході дослідження церковних пам'яток Полтавщини виявлено ще один комплекс монументальних розписів, який міг бути дотичним до творчої спадщини О. Я. Сокола (в співавторстві із О. Мурашко). Це розписи Богоявленської церкви в с. Обознівка Глобинського району Полтавської області (1901)

2. The dissertation is dedicated to the study of the sacred art of the Poltava region from the 17th to the early 20th century. The aim of the study is to determine the stylistic, iconographic, and technical and technological features of church painting in the Poltava region from the 17th to the early 20th century and to create a comprehensive picture of its development in the region. The object of the study is the church painting of the Poltava region from the 17th to the early 20th century. The subject of the study is the technical and technological, stylistic and iconographic features of church painting in the Poltava region. The first chapter of the study is devoted to the analysis of historiography, source base and justification of research methods. The analysis of the historiography made it possible to assess the degree of study of the topic and identifying several stages in the research of sacred

art in the Poltava region. The first (pre-scientific) period includes the records and writings of travelers who journeyed across the Poltava region in the 17th century. The second stage (from the mid-19th to the early 20th century) is characterized by significant interest in the religious monuments, meticulous documentation of them, and efforts to preserve them. The Stalinist period was marked by the mass destruction of church monuments and the cessation of scientific research in the field of church painting. The next stage was the 1960s-1980s. Researchers mostly considered the sacred art of the Poltava region in the context of the entire Left Bank or in combination with the neighbouring Slobozhanshchyna, which made it impossible to identify and characterise the regional features of Poltava's church painting. After Ukraine gained independence, a new stage of research began, characterized by a rethinking of the national cultural heritage. Despite the revival of scientific activity, the studies of recent decades do not allow us to build a holistic picture of the development of church art in the region. The source base was divided into three groups: museum collections in Ukraine; materials gathered during the author's research trips to the Poltava region; archival photographic materials and records from 20th-century researchers. A comprehensive approach has been applied to studying church art in the Poltava region, including iconographic, comparative, archival, and historical methods, as well as field research methods, systematization and typologization, and artistic-technical analysis. Special non-invasive methods of studying works of art were also used, including optical methods, photographic methods, and studies in the ultraviolet and infrared spectrum. The second chapter of the study is devoted to the analysis of the development of iconography in the Poltava region in the 17th and early 20th centuries, in particular, the identification of its stylistic, iconographic, technical and technological features. The development of church iconography in the Poltava region in the 17th and early 20th centuries was conditionally divided into stages. The first stage covers the period of the Cossack State – the Zaporozhian Host (Hetmanate) (1648 -1764). The Hetmanate's independence and the influence of the Cossack class on socio-political events, including the support of the Orthodox Church, contributed to the development of church art on the Left Bank, in particular in the Poltava region. The last quarter of the 17th century was a key period for the Orthodox Church in Ukraine, when its subordination (1686) to the moscow Patriarchate led to the unification of church structures according to moscow standards. Despite the formal subordination of the Kyiv Metropolis to the moscow Patriarchate, church autonomy was partially preserved throughout the 18th century. The second stage covers the period of the 19th – first quarter of the 20th century. At this time, Ukrainian church art underwent changes due to significant russian influences. During the research, the following iconographic centres were identified in the Poltava province in the first quarter of the 20th century: a centre in Pereiaslav city, a centre in Manzhelia village, and some individual masters working in Opishnia village. Certain chapters of the dissertation focus on the iconography of the Holy Trinity, Jesus Christ, the Mother of God, Saint Nicholas, and others. These subsections demonstrate significant changes in iconography, symbolism and stylistics that occurred during the 17th to the 20th century. During the study of technical and technological features of iconography in the Poltava region, the forms of icon boards were typologised. The technical and technological features of icon painting in the Poltava region are analyzed. The third chapter analyzes the development of monumental art in the Poltava region in the context of socio-religious processes of the 17th and early 20th centuries

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Соколова Д.К. Дві ікони з села Манжелія: ікони невідомого іконописного осередку Полтавщини першої чверті XX ст. // Актуальні питання гуманітарних наук. 2024. Т. 2, вип. 79. С. 114-120
- Соколова Д.К. Особливості ікон Святої Трійці Миргородського та Переяславського полків XVII – XVIII століття // Український мистецтвознавчий дискурс. 2024. № 4. С. 134-140
- Соколова Д.К. Шуліка В.В. Іконографічні програми монументальних розписів О.Я. Сокола у храмах Харківщини та Полтавщини // Український мистецтвознавчий дискурс. 2024. №5. С. 133-144

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Впровадження не планується

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шуліка Вячеслав Вікторович
2. Viacheslav V. Shulika

Кваліфікація: к. мист., доц., 17.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1997-7033

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Код за ЄДРПОУ: 02071145

Місцезнаходження: вул. Мистецтв, буд. 8, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Оляніна Світлана Валеріївна
2. Svitlana V. Olyanina

Кваліфікація: д. мист., доц., 17.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

Код за ЄДРПОУ: 02070921

Місцезнаходження: проспект Берестейський, буд. 37, Київ, 03056, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Осадча Олена Анатоліївна

2. Olena Osadcha

Кваліфікація: к. мист., доцент, 26.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

Код за ЄДРПОУ: 02070921

Місцезнаходження: проспект Берестейський, буд. 37, Київ, 03056, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Горбатенко Людмила Павлівна

2. Lyudnyla P. Gorbatenko

Кваліфікація: к. мист., доцент, 17.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Код за ЄДРПОУ: 02071145

Місцезнаходження: вул. Мистецтв, буд. 8, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ковальова Марія Миколаївна
2. Mariia Kovalova

Кваліфікація: к. мист., доцент, 17.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Код за ЄДРПОУ: 02071145

Місцезнаходження: вул. Мистецтв, буд. 8, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Павлова Тетяна Володимирівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Павлова Тетяна Володимирівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Штан Геннадій Валерійович

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна